

ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ ТА ЮРИДИЧНА ОСВІТА

УДК 371.2:377

DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2023.29.53>

КОНЦЕПТУАЛЬНІ СКЛАДОВІ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ДУСІ ПОВАГИ ДО КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

Волкович Олена Юрїївна,
orcid.org/0000-0003-4216-3089
кандидат юридичних наук,
доцент, доцент кафедри соціально-
гуманітарних та правових дисциплін
(Київський інститут Національної
гвардії України, м. Київ, Україна)

Беньковський Сергій Юрїйович,
orcid.org/0000-0003-0757-9513
кандидат юридичних наук,
начальник кафедри соціально-
гуманітарних та правового дисциплін
(Київський інститут Національної
гвардії України, м. Київ, Україна)

У статті розглянуто питання щодо концептуальних складових національно-патріотичного виховання молоді в дусі поваги до Конституції України. Патріотичне виховання є необхідною складовою щодо формування культурної свідомості, вивчення історичних передумов виникнення нашої державності, поваги до рідної мови, Батьківщини та до представників інших культур, країн. В сучасних умовах питання патріотичного виховання у молоді, як ніколи, постає актуальне місце, оскільки воно формує у цій категорії людей сучасний світогляд, особистісні риси громадянина України, почуття любові та відданості до рідної землі, національної гордості, розуміння історичних та культурних надбань народу, прагнення утвердження світі української нації і держави. Так, певні напрямки вище передбачених складових більш чітко закріплено у концепції національно-патріотичного виховання системі освіти України на підґрунті сучасних важких ситуацій, що викликані вторгненням країною-сусідом щодо загроз територіальної цілісності держави, суверенітету, національної ідентичності прискорило процес пошуку інтегративних процесів в європейське та євроатлантичне співтовариство. Так, «серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальним виступають громадсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне виховання, як стрижневі, основоположні, що відповідають як нагальним вимогам і викликам сучасності, так і закладають підвалини для формування свідомості нинішніх

і прийдешніх поколінь, які розглядатимуть розвиток держави як запоруку власного особистісного розвитку, що спирається на ідеї патріотизму, поваги до культурних цінностей Українського народу, його історико-культурного надбання і традицій, гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності за природу як за національне багатство, здорового способу життя, готовності до змін та до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України» [1].

Ключові слова: патріотизм, виховання, молодь, патріотичне виховання, українська мова, культура.

CONCEPTUAL COMPONENTS OF NATIONAL-PATRIOTIC EDUCATION OF STUDENTS IN THE SPIRIT OF RESPECT FOR THE CONSTITUTION OF UKRAINE

Volkovych Olena Yuriivna,

orcid.org/0000-0003-4216-3089

Doctor of Law,

Associate Professor, Associate Professor

at the Department of Socio-Humanitarian
and Legal Disciplines

(Kyiv Institute of the National Guard of
Ukraine, Kyiv, Ukraine)

Benkovskiy Serhii Yuriyovych,

orcid.org/0000-0003-0757-9513

Doctor of Law,

Head of the Department of Social and
Humanitarian and Legal Disciplines

(Kyiv Institute of the National Guard of
Ukraine, Kyiv, Ukraine)

The article deals with topical issues related to the conceptual components of national and patriotic education of youth in the spirit of respect for the Constitution of Ukraine. Patriotic education is a necessary component of the formation of cultural consciousness, the study of the historical background of our statehood, respect for the native language, the Motherland and representatives of other cultures and countries. In today's environment, the issue of patriotic education of young people is more relevant than ever, as it forms a modern worldview, personal traits of a citizen of Ukraine, feelings of love and devotion to the native land, national pride, understanding of the historical and cultural heritage of the people, and the desire to establish the Ukrainian nation and state in the world. Thus, certain areas of the above components are more clearly enshrined in the concept of national-patriotic education in the Ukrainian education system. The current difficult situations caused by the invasion of a neighboring country with regard to threats to the territorial integrity of the state, sovereignty, and national identity have accelerated the process of seeking integration into the European and Euro-Atlantic community. Attention was focused on the fact that among the most used and effective educational measures among modern students, it is advisable to apply the following: public-patriotic, spiritual-moral, military-patriotic types of education, as the most pivotal means for the formation of modern mental consciousness of society.

Key words: patriotism, education, youth, patriotic education, Ukrainian language, culture.

Постановка проблеми: Сучасний зміст виховання студентської молоді потребує ретельного підходу, щоб не допустити поверхневого, формалізованого змісту вивчення мови, культури, історичної спадщини. Зокрема, військова агресія з боку (РФ) свідчить про те, що певні частини Української держави, зокрема частина півдня, сходу не змогли заглибитися саме в історично-культурні цінності держави, що має певні наслідки – запровадження «руського миру», «російської свідомості», «окупації територій», «процвітання колаборантів» та ін. Досліджуючи ці питання, доцільно згадати про те, що в Україні багато теоретиків, письменників, дослідників вивчали саме питання недосконалості патріотичного виховання на теренах південної та східної частини України, це спричинили багато факторів, зокрема, історичних, політичних, культурних, територіальних, етнічних та ін. Так, рідна мова – найважливіший засіб патріотичного виховання. Розуміння студентами, курсантами процесу повернення до рідного коріння, витоків українства, національного самоствердження і саморозвитку вже є проявом патріотизму. Сучасна молодь має усвідомити, без оволодіння державною мовою неможливо стати повноцінним громадянином своєї держави, патріотом України та й просто інтелігентною людиною, кваліфікованим спеціалістом будь-якої галузі господарства. Наш Основний Закон держави вже багато разів перепишував рядки норм у сфері мовних питань держави. Ось зараз, Конституція України, стаття 10 закріпила, що державною мовою є українська мова. Так, «держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України. В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України. Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування. Застосування мов в Україні гарантується Конституцією України та визначається законом» [2].

Проблемами, що досліджувалися щодо питань виховання патріотизму молодого покоління, присвячені численні дослідження видатних науковців щодо напрямку взаємозв'язку патріотичного, громадянського та національного виховання висвітлено в працях: М. Качури, І. Мартинюка, В. Сухомлинського, Т. Шевченка та ін.; національне-патріотичне виховання на традиціях українського народу розглянуто О. Гевко, М. Стельмахович, О. Вишневським та ін.; розвиток теорії та практики виховання, зокрема, національного та патріотичного, на засадах православної моралі проаналізовано у працях В.Зеньківського, Т. Тхоржевської та ін..

На сьогодні актуальними залишаються думки І. Огієнка та В. Сухомлинського про те, що до найважливіших ознак нації належить рідна мова, а з нею витворена культура, яка стає душею нації, її духом. В процесі теоретичного усвідомлення нових тенденцій у вітчизняній науці дають роботи І. Беха, К.Чороної, які в основу патріотичного виховання ставлять національну свідомість та проголошують на усвідомленні безперечної цінності Батьківщини.

На сучасному етапі державотворення закріплено, у ч. 1 ст. 17 Конституції України передбачено захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу [2]. Зокрема про територіальний патріотизм писав В. Липинський бачив у пробудження почуття солідарності та єдності всіх постійних мешканців української землі, незалежно від їх етичного походження, класової належності, віросповідання, соціально-культурного рівня. Ось чому любов до рідного краю (української землі), яка годує всіх її мешканців, є об'єктивною передумовою створення соціально-національного союзу. Як зазначає В. Липинський, що «можна мати прекрасну територію і ніколи не здобути на ній влади, не мати на ній своєї держави та не стати з нею ніколи нацією. Допіру свідомість своєї території і хотіння мати на ній свою

окрему владу, свою окрему державу, перетворюють її в активну порушуючи політичну силу. З цієї свідомості і цього хотіння родиться патріотизм: любов до своєї землі, до своєї Батьківщини і до всіх, без виїмку, її мешканців. Патріотизм – свідомість своєї території, а не сама територія – лежить в основі буття і могутності держав» [3, с. 375].

Так, досить корисне дослідження І. Бега щодо патріотичного та громадського виховання. Він зазначає, «патріотичне і громадське виховання це два рівноцінні способи досягнення спільної мети, які в своєму системному представленні оптимізують виховний процес єдиним комплексом широко охоплюючих соціальних (переважно стосовно громадськості) та моральних (щодо патріотизму) якостей. Причому ці види виховання не лише використовують комплекс означених якостей, але й потужно стимулюють їхній розвиток. Ідейна ж цілісність патріотичного і громадянського виховання втілюється в утвердженні громадянина-патріота як ідеалу розвиненої особистості» [4, с. 9]. Вже традиційним стало святкування Дня української писемності та мови, що відбувається кожного року 9 листопада ця подія проводиться, щоб підняти престиж української мови серед молоді, вшанування творчої спадщини Тараса Григоровича Шевченка, виявлення творчо обдарованої молоді, виховання поваги до культури й традицій українського народу.

Відповідно до звіту за результатами соціологічного дослідження щодо розвитку сфери національно-патріотичного виховання та стану сформованості громадської ідентичності населення України (період за 2021 р). Зафіксовано цікаві кількісні показники різних регіонів, соціальних та вікових верств населення, так «практично всі українці вважають себе громадянами своєї країни (95,1%, переважна більшість і членами місцевої громади (82,5%), а найменше – громадянами колишнього СРСР (29,8%). Громадянами світу найбільше (64,0 %) себе ідентифікують жителі західного макрорегіону та на Півдні (62,7%). Членами місцевої громади (міста, села, району) найбільш почувають себе жителі Заходу (92,9%) та Центру (91,7%) країни, а жителі Півдня (63,4%). Громадянами своєї країни ідентифікують себе практично однаково жителі всіх макрорегіонів. Громадянами колишнього СРСР найбільше відчують себе на Сході (33,8%) та на Півдні (34,0%). Найбільша різниця по відчуттю себе громадянином Європи – у жителів західного макрорегіону (57,6 %) в той час, як вдвічі менша від того кількість респондентів називає себе такими на Півдні країни (23,5%), хоча ті ж респонденти південного макрорегіону більше ніж вдвічі характеризують себе громадянами світу (62,7%). Значна різниця в ідентифікації також спостерігається між Заходом та Півднем – якщо 81,9 % опитаних з західного макрорегіону називають себе представниками свого етносу, то опитані з південного макрорегіону називають себе представниками свого етносу, то опитані з південного макрорегіону виходять на показник в 47,4%. «Автономними індивідами» найменше себе вважають на Півночі країни (28,0%), що вдвічі менше за показниками серед жителів Заходу (59,1%) країни [5]. Саме ці показники висвітлюють, що ідентичність українського народу відбувається досить повільним чином, на ці аспекти вплинули історичні, культурні та радянсько-владні чинники. Зокрема, урядом не однократно приймали певні дії щодо покращення показників у цьому виховному напрямку, так було прийнято Постанову Кабінету Міністрів України від 09 жовтня 2020 року № 932 затверджено План дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020–2025 роки [6].

План дій включає низку заходів, які спрямовані за такими напрямками:

- удосконалення нормативно-правової бази щодо національно-патріотичного виховання;
- упорядкування та вдосконалення системи військово-патріотичного виховання;
- забезпечення належної організації науково-дослідної та методичної роботи;
- забезпечення скоординованої діяльності [6].

Так, вважаємо, що організація та розумна координація інформаційно-просвітницької роботи у закладах вищої освіти потребує, як ніколи, процесу удосконалення, алгоритму дій. Оскільки, як показав досвід, окупованих територій, десь близько 25–30% населення, які залишилися під тиском російської агресії були готові йти на співробітництво, а потім саме йшли свідомо на поступки «ворожій владі» бо саме патріотичне виховання носило мабуть суто формалізований характер, бо щоб любити свою мову, культуру, історію України треба ці почуття вирощувати із родини, сім'ї. Так, у творах видатного педагога Василя Сухомлинського багато уваги, часу приділено саме проблемам патріотичного виховання молодого покоління та визначення його складових. Можна в якості прикладу навести праці автора «Сердце віддаю дітям», «Народження громадянина» та ін. [7], де автор проаналізував патріотизм саме через любов до рідної землі. Так, автор дуже професійно застосовував різні методи виховання серед молоді застосовуючи бесіди, розповіді про добро і зло, моральні цінності, поваги до батьків, прищеплюючи любов до Батьківщини. Тут слушно навести цитату В. Сухомлинського «не можна пробудити почуття Батьківщини без сприймання і переживання краси навколишнього світу. Перш ніж розповісти про те, якою дорогою ціною завоювали старші покоління радості дитинства, треба відкрити дітям очі на красу рідної природи. Нехай у серці малюка на все життя залишаться спогади про маленький куточок далекого дитинства, нехай з цим куточком пов'язується образ великої Батьківщини» [7, с. 259]. Автор наполягав на тому, що з дитинства треба прищеплювати повагу до героїчних подвигів, наводити реальні історичні приклади, «я добивався того, щоб серце дитини прискорено забилося від думки, що на цьому ось горбку, де ми сьогодні працюємо, пролив свою кров герой. Почуття утверджують переконання: праця на рідній землі на благо Батьківщини – це велике щастя, за яке люди йшли на смертний бій» [7, с. 265]. Зокрема, К. Ушинський уважав, що патріотизм є не тільки важливим завданням виховання, але й могутнім педагогічним засобом: «Як немає людини без самолюбства, так немає людини без любові до Батьківщини, і ця любов дає вихованню вірний ключ до серця людини і могутню опору для боротьби з його поганими природними, особистими, свмейними і родовими нахилами» [8, с. 99–100].

Так, у патріотичному словнику «Патріотизм» (від грец. співвітчизник, ітаxріс – вітчизна) – «одне з найглибших громадянських почуттів, змістом якого є любов до батьківщини, відданість своєму народові, гордість за надбання національної культури. Патріотизм виявляється в практичній діяльності, спрямованій на всебічний розвиток своєї країни, захист її інтересів» [9, с. 249]. На важливому аспекті патріотизму акцентував увагу М. Грушевський; «Україна – не тільки для українців, а для всіх, хто живе на Україні, а живучи, любить її, а люблячи, хоче працювати для добра краю і його людяності, служити їй, а не оббирати, не експлуатувати для себе» [10, с. 4]

На думку І. Бех, К. Чорної «патріотизм – складне багатогранне поняття, один із найважливіших компонентів індивідуального та суспільного способу життя». Вони слушно зауважують, що «бути патріотом – значить духовно піднятися, усвідомити в Батьківщині безумовну цінність, яка дійсно й об'єктивно їй притаманна, приєднатись до її розумом і почуттям. У той же час патріотизм передбачає відкриття у самому собі беззавітної відданості Батьківщині, спроможності безкорисно радіти її успіхам, вдосконаленням, служити їй, поєднати свою долю з її долею» [11, с. 8].

Одним із провідних методів щодо запровадження патріотичного виховання серед молоді у вищих навчальних закладах є безперечно наукова діяльність. Оскільки, пошук обдарованих молодих здобувачів – це запорука еліти нації, підтвердження гордості, честі та достоїнства, світовий авторитет. Тому, безперечно, слід особливе

значення приділяти розбудові інтелектуального потенціалу українських студентів, оскільки саме еліта піднімає рейтинг деоржавм через свої показники успішності. Одним із сингулярів «пострадянських» методів поєднання трьох форм діяльності – навчальної, науково-дослідної та суспільно корисної. Так, ними формулювалися такі індивідуальні завдання, для яких ілюстративний матеріал до програмного теоретичного матеріалу відбиралася за певною темою та сприяв формуванню патріотичних почуттів, становленню активної життєвої позиції студентів. Такий підхід покращував не лише організацію навчально-пізнавального процесу, розвивав професійні здібності, а й формував особистість студента, сприяв свідомому становленню професіонала, громадянина-патріота своєї Батьківщини. Патріотично спрямована СРС під керівництвом викладачів розпочинається на 1 курсі (підготовка повідомлень, рефератів, доповідей на практичних і семінарських заняттях), продовжується на 2–3 курсах (виступи на студентських конференціях, написання курсових робіт), переходить у наукові дослідження на випускних курсах (підготовка статей у наукові збірники, публікацій для ЗМІ, дипломних проєктів та магістерських робіт) [12, с. 96].

На думку О. Вишневого щодо розвитку національного виховання, то йому притаманні такі етапи розвитку, зокрема:

- етап етнічного самоусвідомлення (формування у ранньому дитинстві культури рідної оселі, сім'ї, предків, рідного села, міста; педагогіки маминої пісні та казки);
- етап національно-політичного усвідомлення (усвідомлення себе у підлітковому віці як частини нації, відновлення історичної пам'яті та формування почуття національної гідності);
- етап громадсько-державного самоусвідомлення (передбачає формування правильного розуміння понять патріотизму і націоналізму, виховання поваги до національно-культурних цінностей інших народів, прищеплення почуття національної, расової, конфесійної толерантності) [13, с. 443].

Досить слушний акцент робить дослідник В. Ягупов щодо патріотичного виховання, а саме «кінцевим результатом патріотичного виховання має бути самодіяльність, самостійність у розв'язання моральних проблем, моральна саморегуляція та моральна зрілість, які проявляються у формуванні людини-громадянина – суб'єкта діяльності, вірного сина українського народу, спроможного і здатного зробити свідомий моральний вибір» [14, с. 493].

На думку Дудки І., зазначено, що інтеграційні процеси, що відбуваються в Україні, європоцентричність, пробудження громадської і громадянської ініціативи, виникнення різних громадських рухів, розповсюдження волонтерської діяльності, які накладаються на технологічну і комунікативну глобалізацію, міграційні зміни всередині суспільства, ідентифікаційні і реіндентифікаційні процеси в особистісному розвитку кожного українця, відбуваються на тлі сплеску інтересу й прояву патріотичних почуттів та нових ставлень до історії, культури, релігії, традицій і звичаїв українського народу [15, с. 58].

Джерельним підґрунтям даної проблематики виступає Указ Президента України «Про Стратегію національно-патріотичного виховання», де визначено, що національно-патріотичне виховання є важливим засобом громадянської освіти. «Утвердження поваги до державної мови, піднесення її престижу серед громадян є важливим аспектом формування й розвитку особистості та основою національно-патріотичного виховання. Актуальність національно-патріотичного виховання громадян зумовлюється необхідністю консолідації та розвитку суспільства, сучасними викликами, що стоять перед Україною і вимагають постійного вдосконалення національно-патріотичного виховання. Національно-патріотичне виховання набуває характеру системної

і цілеспрямованої діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, закладів освіти, організацій громадянського суспільства, громадян з формування у людини і громадянина високої національно-патріотичної свідомості, почуття відданості своїй Українській державі. В основу системи національно-патріотичного виховання покладено ідеї зміцнення української державності як консолідуючого чинника розвитку суспільства, формування патріотизму та утвердження національних цінностей» [16]. У Стратегії зазначено, що в основу системи національно-патріотичного виховання покладено ідеї зміцнення української державності як консолідуючого чинника розвитку суспільства, формування патріотизму та утвердження національних цінностей. Виокремлено основні складові національно-патріотичного виховання: громадсько-патріотичне, військово-патріотичне та духовно-моральне виховання.

Яскравим прикладом патріотичного виховання серед молоді є доробок «Добробати» під керівництвом авторів (К. Гладкої, Д. Громакова, В.Миронової та ін.), зокрема згадки причетних відомих людей, так Валентин Наливайченко народний депутат України VII скликання, голова Служби безпеки України від 24.02.2014 р. по 18.06.2015 р. «найприємніше враження ще з першого дня Майдану, з протестів студентів – це те, що це були стовідсотково неполітичні акції. ... Кожен з нас знав, що ми відповідаємо за життя молодих людей. Наскільки ми були корисні – це вже не нам оцінювати. Попри будь-яку погоду мітингувальники цілодобово, через певний проміжок часу, виконували гімн. Особливо це вражало вночі. Крім того, приємно було, що з'являлись і виступали саме молоді люди». Його друге враження – «це після нелюдського побиття молоді біля Стели. Тоді ми перейшли, ясна річ, до рішучих дій. За нами залишилася роль нічної варті, нічного забезпечення Майдану – від дров до безпеки. Цим займався особисто я. на цьому етапі, коли був вже бойовий Майдан, у мене склалася два враження. Перше – це само організованість молодих людей у загони Самооборони Майдану, підтримки безпеки на Майдані, у групи людей, вмотивованих іти до кінця. Після цього я був серед них під час будь-яких силових зіткнень – переважно вночі. Я правило, ми, депутати, виходили й ставали наперд – щоправда, це не зупиняло «Беркут»... Позаду нас стояли, як правило, або Афганська стоня, або хлопці з Самооборони Андрія Левуса та Дмитра Яроша. Треба сказати, що ми, по-перше, нічого не боялися, а по-друге – навіть проти куль і водометів ішли до кінця. Навіть поранені хлопці допомагали. Щойно жінки з медичного пункту Майдану надавали першу допомогу – людина піднімалася, вдягала на себе шолом, по шолому – кийком, і біжить. «Куди?!» - питаємо ми. «Бо там побратими...» [17, с. 8]. Ці аспекти відображають саме бачення подій різного роду у часи Майдану, потім військової агресії на території Криму, сходу України. По це все треба говорити з молоддю, формувати єдине бачення патріотичного виховання, шанобливе ставлення до героїв, що поклали життя за ради свободи нашої держави.

Майже трохи більше ніж сто років відбувалася боротьба за незалежність та українізацію українського народу, зокрема частини півдня та сходу. Так, після повалення царизму в результаті Лютневої революції 1917 року та постанови Центральної Ради у Києві активізувалися процеси українського національного відродження. Гноблений український народ досить швидко виявив волю до незалежного державного життя. Якщо спочатку так зване «українське питання» торкалося аспектів мови та культури, то дуже швидко воно набуло політичного забарвлення й стало доленосним. Не байдужим до таких процесів був відомий український діяч Володимир Винниченко, зокрема свої погляди висвітлив у своїй книзі «Відродження нації». Хоча сам Винниченко був засліплений соціалістичними ідеями й гаслами інтернаціоналізму, він був змушений написати «Вимірюючи територію майбутньої автономії України, вони торкалися Чорного

моря, Одеси, Донецького району, Катеринославщини, Херсонщини, Харківщини. І тут від одної думки, від одної уяви, що донецький і херсонський вугіль, що катеринославське залізо, що харківська індустрія одніметься в них вони до того захвилювалися, що забули про свою професорську мантію, про свою науку, про високі Установчі збори, почали вимахувати руками, розхристались і виявили всю суть свого руського гладкого, жадного націоналізму. О ні, в такому розмірі вони ні за що не могли признаи автономію. Київщину, Полтавщину, Поділля, ну хай ще Волинь, ну та й хай уже й Чернігівщину, це вони могли б ще признаи українськими. Але ж Одеса з Чорними морем, з портом, з шляхом до знаменитих Дарданелл, до Європи? Але Харківщина, Таврія, Катеринославщина, Херсонщина? Та які ж вони українські? Це – Новоросія, а не Малоросія, не Україна. Там і населення в більшості не українське, то, словом, руський край. Бідні професори навіть науці своїй наплювали в лице, як нетактовне цуцня, одшпурнули від себе ногою, коли вона підбігла до них з своєю статистикою, з посвідченням Російської академії наук. Яка там, к лихій годині, Академія наук, коли однімаються Дарданелли, вугіль, залізо, сіль? Руський буржуа батька рідного одшпурнув би ногою, коли б першкодав би йому тримати й не пускати ці багатства» [18, с. 15–16].

Таким чином, ми бачимо, що вивчення питання щодо патріотичного виховання молоді дуже є актуальним на сьогодні, треба ретельно вивчати історичні нариси, досліджувати періодизацію становлення української культури, вивчати надбання, знати життя відомих історичних діячів, що виборювали «словом як мечем» незалежність наших кордонів. Тому історія Донбасу, Луганщини, Херсонщини, Одещини, Харківщини та ін. регіонів, як ніколи переживають нелегкі часи. Тому в контексті збройної агресії Російської Федерації проти України вкрай актуальним питанням залишається відтворення і популяризація правдивої історії регіонів, висвітлення української її сутності. Однією із причин зазіхання на ці території була зацікавленість щодо послаблення кордонів України через руйнування державності за допомогою масової пропаганди на суспільну свідомість. Ці всі методи «старі як світ», тому вони як спіраль приречені на повторення, для цього ми і вивчаємо детально факти історії, щоб припинити цей алгоритм повтору сюжетк, вивести свідомість молоді на нове світосприйняття для досягнення кращих перспектив розквіту майбутньої ідентичності нації та державності.

Список використаних джерел:

1. Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України: Наказ Міністерства освіти і науки України від 16 червня 2015 № 641 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text>.
2. Конституція України: Закон від 28 червня 1996 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/Z960254K?an=825792> (редакція 03.09.2019 р.)
3. Липинський В. Листи до братів-хліборобів: про ідею і організацію українського монархізму / В. Липинський В. // Повне зібрання творів, архів, студії / за заг. ред. Я. Пеленського. – Т. 6. – К. 1. – К., Філадельфія [б. в.], 1995. – 472 с.
4. Бех І. Д. Патріотичне і громадське виховання у власних межах. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/717745/1/%D0%9F%D0%B0%D1%82%D1%80%D1%96%D0%BE%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B5%20%D1%96%20%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4%D1%8F%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B5%20%D0%B2%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D1%83%20%D0%B2%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D0%BC%D0%B5%D0%B6%D0%B0%D1%85.pdf>.

5. Звіт за результатами соціологічного дослідження щодо розвитку сфери національно-патріотичного виховання та стану сформованості громадської ідентичності населення України. URL: <https://mms.gov.ua/nacionalno-patriotichne-vihovannya/sociologichni-doslidzhennya>.

6. Постанова Кабінету Міністрів України від 09 жовтня 2020 року №932 затверджено План дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020–2025 роки. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-dij-shchodo-realizaciyi-strategiyi-nacionalno-patriotichnogo-vihovannya-na-20202025-roki-i091020-932>.

7. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: в 5 т.; редкол.О.Г.Дзевєрін (голова та ін.). Т. 3: Серце віддаю дітям; Народження громадянина; Листи до сина. Київ, рад.школа. 1977. 670 с.

8. Ушинський К.Д. Про народність у громадському вихованні. Вибрані педагогічні твори. У 2. К.Д.Ушинський. К. 1983. Т. 1. Теоретичні проблеми педагогіки. 103 с.

9. Український педагогічний словник. Гренченко С. Київ. Либідь. 1997. 366 с. URL: .

10. Бех І.Д., Цибульська О.І. Виховання особистості: у 2-х кн.. Київ. Либідь. 2003. Кн.2: Особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади. 2003. 344 с.

11. Бех І.Д., Чорна К.І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Київ, 2014. 29 с.

12. Абрамчук О.В., Фіцула М.М. Патріотичне виховання студентів вищих технічних навчальних закладів. Монографія. Вінниця.: УНІВЕРСУМ-Вінниця. 2008. 147 с.

13. Пальчевский С. С. Педагогіка: навч.посібник. Київ. Каравела, 2007. 576 с.

14. Ягупов В. В. Педагогіка: навчальний посібник. Київ: Либідь. 2002. 560 с.

15. Дудка І. Патріотичне виховання студентської молоді як складова громадської діяльності вищого навчального закладу. Витоки педагогічної майстерності. 2015. Випуск 16. С. 56–63.

16. Про Стратегію національно-патріотичного виховання: Указ Президента України від 18.05.2019URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text>

17. Добробати. Катерина Гладка, Дмитро Громаков, Вероніка Мирнова та ін.; худож. оформлювач. О.А.Гугалова. 2-е вид., переробл.та доповн. Харків. Фоліо. 2017. 325 с.

18. Літопис українського Донбасу. ДонбасвчасиВизвольнихЗмагань1917–1921 роки. Упор.Ю.Косенко. Ічня: ПП «Формат». 2018. 308 с.